

ACADEMIA HISPANOAMERICANA DE DOCTORES

DISCURSO DE INGRESO PRONUNCIADO POR EL

ILMO. DR. D. IGNASI ROVIRÓ ALEMANY

EN EL ACTO DE INGRESO COMO ACADÉMICO DE NÚMERO

EN VIC (BARCELONA), EL DÍA 5 DE JUNIO DE 2026

HISTORiar IDEES REFLEXIONS D'UN APRENENT

Agraeixo moltíssim que l'Academia Hispanoamericana de Doctores hagi cregut oportú distingir-me amb aquest nomenament. És un honor que em complau molt i, alhora, m'inquieta un xic. Rebre una distinció, i a més si és com la de l'Acadèmia, em porta a revisar la pròpia activitat amb perspectiva i a demanar-me quina és l'aportació del meu recorregut que pot beneficiar a la il·lustre associació de doctors. En qualsevol cas, no hi ha dubte que amb aquest acte jo rebo molta més distinció que no pas n'aporto. De nou, doncs, moltes gràcies.

Dos factors més donen a l'acte d'avui un relleu i una emoció especial. M'acompanyen familiars i amics, que també avui reben la investidura. Amb alguns d'aquests amics ja ens trobàvem a les aules de la Universitat de Barcelona quan érem estudiants novells, quan tot just albiràvem els primers besllums de la filosofia. Altres han estat professors i col·legues nostres. Coincidir amb tots vosaltres fa encara més ric l'acte d'avui.

I tot plegat es celebra a la ciutat de Vic, la meua ciutat, on he crescut i on em sento arrelat.

I es fa precisament en una institució hereva del Seminari de Vic, una de les grans institucions que han marcat el caràcter de la Ciutat dels Sants. Amb la voluntat de conèixer més les

persones que van fer possible la grandesa d'aquesta institució fa poc més de vint-i-cinc anys el Patronat d'Estudis Osonencs va publicar un llibre meu titulat «Diccionari de mestres i professors del Seminari de Vic». Certament que és un diccionari una mica estrany en el títol, però posa l'atenció en les persones que al llarg de poc més de 200 anys i amb el seu saber van donar prestigi a dita institució.

En aquell treball ja es plasmaven algunes de les traces fonamentals que sempre m'han interessat i a les que he dedicat els meus esforços.

Es tracta del binomi història i filosofia. En realitat un binomi tan implicat que ell mateix es desfà. És a dir: fer història de la filosofia és fer filosofia. Això ho vam aprendre ben aviat, a les aules de la Universitat, en les lliçons del nostre mestre Francesc Fortuny i Bonet. Amb ell vàrem llegir Hegel, Herder, Nietzsche, Gadamer, els hermeneutes alemanys i francesos. Tot això en assignatures basades en l'epistemologia aplicada a la història de la filosofia de l'Edat Mitjana. Sí, era una veritable novetat. Amb ell vàrem llegir també, i entre d'altres, els escrits de Jean Chesneaux, Paul Veyne, Louis Althusser i Michel Foucault. Aquells llibres, amb els aguts comentaris del professor Fortuny, varen configurar la nostra mirada filosòfica.

Avui és, doncs, una bona ocasió per remirar, humilment, el camí recorregut; serà ja l'hora d'explicitar, amb cautela, l'obvietat de la feina feta; és avui potser l'oportunitat de trobar, dubtosament, el fil i el sentit d'aquella vocació.

Un bon gruix del treball, com a docent, ha estat dedicat a l'estudi de la història de la filosofia, és a dir, als grans pensadors; però en el terreny de la innovació i de la investigació aquest interès s'ha concretat en el treball atent sobre les fonts del pensament del s. XIX, amb una atenció especial a aquella filosofia elaborada a Catalunya i particularment a la nostra comarca. Així per exemple i més enllà de les figures emblemàtiques de Jaume Balmes i del bisbe Josep Torras i Bages (l'atenció a l'obra dels quals ha estat una constant), he dedicat

alguns estudis a filòsofs prou desconeguts i ben interessants com Gervasi Costa (marcat per l'eclecticisme de tall francès), Marià Puigllat (l'obra del qual consolida el tomisme a Vic), Ramon Manuel Garriga Nogués (rector de la UB, tomista i expert filòleg) i Francesc Masferrer (que intentà conciliar la filosofia del sentit comú amb el tomisme): gairebé tots ells es formaren al Seminari de Vic.

En àmbit de país són quatre les personalitats del s. XIX que han cridat la meua atenció: en primer lloc, Manuel Casamada, un dels introductors del liberalisme anglès a Catalunya a través de l'obra de Hugh Blair. Molt més coneguda és l'obra i la figura d'un dels màxims impulsors de la Renaixença, com ara Manuel Milà i Fontanals. M'ha interessat especialment la generació del seu tractat d'estètica, que s'inicia com a primer manual d'aquesta disciplina a les aules universitàries. De la filosofia de Francesc Llorenç i Barba, màxim representat a Catalunya de la filosofia del sentit comú, n'he estudiat com es genera i se li aplica l'etiqueta, ara fa poc més de cent anys, de «filosofia nacional de Catalunya». Etiqueta, per altra banda, que s'ha usat també per caracteritzar la filosofia de Ramon Llull i la de Jaume Balmes. El Romanticisme i La Renaixença comportaren, cap a finals del s. XIX i a primers del XX, la necessitat de concretar la identitat nacional amb una forma pròpia del pensament. I la quarta figura que ha estat centre de les investigacions és el primer catedràtic d'estètica de la Universitat de Barcelona, Francesc Mirabent. Una figura important pel que fa a la discontinuïtat que representa la Guerra Civil entre la generació de la República i la del franquisme. A ell devem l'estudi aprofundit de l'estètica anglesa des d'una lectura catalana.

Tanmateix, totes aquestes personalitats de la filosofia catalana s'insereixen, com és obvi, en institucions i en moviments. No és en va, doncs, que m'interessés pel que s'ha anomenat l'Escola de Barcelona, molt sovint en contraposició amb l'Escola de Madrid, feta al redós d'Ortega y Gasset; una contraposició que tingué el seu punt més àlgid en l'exili a través de figures tan destacades com són José Gaos i Eduard Nicol.

És també important, i molt menys conegut, el moviment filosòfic a la Barcelona d'ara fa dos-cents anys. Les Reials Acadèmies i les Societats d'Amics del País no acabaven de satisfer les ànsies d'una raó filla de la Il·lustració, que es volia emancipada de tot poder centralitzat i que, d'una manera o altra, seguia «gestionada» pels especialistes. Ni la Universitat ni aquestes institucions van saber atendre la reivindicació de la raó pràctica dels subjectes autònoms que volien ser participants en l'aventura del pensament. És així com s'explica la formació de la Societat Filosòfica de Barcelona, antecedent de l'actual Societat Catalana de Filosofia i que aplegà personatges tan destacats com Bonaventura Carles Aribau.

De tot això mirat en conjunt podem extreure'n dues conclusions ben òbvies. En primer lloc, fer història de la filosofia situada, és a dir, localitzada sigui en una institució, en una ciutat o en una capital és fer, definitivament, història de la filosofia segons els canons europeus. En tots aquests autors i institucions hi trobem les traces pròpies d'escoles de pensament que ultrapassen les fronteres nacionals. Llegir Balmes, per exemple, és relligar-se amb l'apologètica filosòfica europea del s. XIX; estudiar l'obra de Francesc Mirabent és entrar en la recepció crítica de l'estètica kantiana a França, a Alemanya i a Anglaterra.

Com a segona conclusió cal destacar com la força que emprèn la impremta al s. XIX possibilita uns nous canals de divulgació de les idees. Coneixem els grans creadors dels sistemes filosòfics, però massa sovint no hem tingut present com aquests sistemes es divulguen de manera creativa. No coneixem gaire, per exemple, qui i com es llegeix l'obra de Hegel a Catalunya i a Espanya; no tenim massa notícies de qui i com s'interpreta el neotomisme del s. XIX a casa nostra. Massa sovint, l'ombra dels grans pensadors ha ocultat el treball ingent dels divulgadors, que en forma docent han exposat a les aules els sistemes filosòfics. Són ells els qui aterren les abstraccions sigui a través de la pedagogia de la paraula, sigui a través de llibres escolars o, fins i tot, en les publicacions periòdiques en revistes. El s. XIX representa l'esclat del llibre escolar de filosofia, i és Balmes dels primers que en forma d'apèndix afegeix una història de la filosofia en la seva «filosofia elemental», un volum que va escriure pels

alumnes dels seminaris i centres educatius. Balmes va ser dels primers, però existeix un estol important de llibres escolars que a tenor de les legislacions divulguen, tanmateix, els sistemes filosòfics de la pròpia època. Per altra banda, tots aquests autors són ja ben conscients de la força que pren l'opinió pública, un fenomen que, com a tal, arrenca, llavors, amb una força inesperada. De nou, Balmes ens és exemple de com els nostres filòsofs del XIX usen els mitjans tecnològics —recordem que Barcelona era una referència puntera en les rotatives europees— per influir, d'una banda, en l'opinió pública i per altre, controlar la transmissió del coneixement. Em permetran que faci una cita de la seva *Vindicación personal* (1846). Escriu un parell d'anys abans de morir:

“... he conseguido influir en la opinión pública: sí, influir; ¿por qué no he de reconocer lo que es un hecho más claro que la luz del día? He llegado a influir en la opinión pública, y en esto, lo confieso, siento un vivo placer, porque nada conozco más grato que ejercer influjo sobre los hombres por el ascendiente de la verdad; nada conozco más grato que escribir una palabra y tener una seguridad profunda de que aquella palabra, dentro de pocas horas, volará a grandes distancias, y vibrará en millares de espíritus, para producir una convicción o excitar una simpatía, como una chispa eléctrica que, saliendo de un punto, conmueve la atmósfera hasta un remoto confín.”¹

Hem vist com les idees prenen nous canals d'expansió en aquell apassionant segle XIX. Ho fan arreu d'Europa saltant-se tot tipus de fronteres (polítiques, legislatives...) a través de manuals, fulletons, diaris i revistes; ho fan a través dels nous espais de socialització de la raó, com ara seran les tertúlies (a Vic, per exemple es celebraven a la casa familiar del ja citat Francesc Masferrer), els ateneus, els casinos o qualsevol dels espais concorreguts per socis o pel públic interessat en els debats de les idees.

¹ Balmes, J. “Vindicación personal”, *Obras Completas*, Madrid: BAC, 1848, vol. VII, pàg. 786

I com que les idees i els sistemes que conformen també tenen cos plàstic, una bona part d'aquestes investigacions han estat centrades en l'estètica i en l'art. Recordem, una vegada més, que el primer text d'estètica de Milà i Fontanals és una adaptació dels escrits de l'alumne de Hegel i ministre francès d'educació Víctor Cousin; o bé que el discurs davant la Real Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona de Manuel Casamada (1837) representa el trencament entre el bell i el sublim: una polèmica de grans conseqüències per l'estètica europea entra la visió del liberalisme anglès a partir d'Hugh Blair i la posició conservadora del preceptista francès Charles Batteux.

I arribo al final:

L'honor que avui se'm confereix en l'ingrés a l'Acadèmia Hispanoamericana de doctors em perpetrà fer realitat el savi consell de Joan Lluís Vives, el valencià sublim del Renaixement europeu, tal i com ell l'expressa en el seu bell llibre *Introducció a la saviesa*:

«Dels savis aprendràs a fer millor les coses»²

Moltes gràcies!

² Vives, J. L. *Introducció a la saviesa i altres escrits*, Barcelona: Edicions Proa, 1992, col. Clàssics del cristianisme, n. 33, p. 62